education

Department:
Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

GEMEENSKAPLIKE TAAK VIR ASSESSERING (GTA)
GRAAD 9 – 2008

EKONOMIESE EN BESTUURSWETENSKAPPE

LEERDERBOEK

AFDELING A

ONDERWERP:
Aardverwarming en Volhoubaarheid

Naam van Leerder: ______________________________

Voorgestelde tyd: 4 uur

150 punte

Aantal bladsye: 20

INHOUDSOPGAWE

Aktiwiteit		Assessering standaarde	Tipe Assessering	Aktiwiteite	Les	Punte	Bladsy
TAAK 1	**LU 4: Entrepreneurs Kennis, Vaardighede en Houdings LU 1: Die Ekonomiese Siklus**						
Aktiwiteit 1.1	Bemarkings veldtog en reklame media	LU 4: AS 4	Portuur	Ontwerp van 'n advertensie	1	16	3
Aktiwiteit 1.2	Vraag en Aanbod grafieke	LU 1:AS 3 AS 4 AS 5	Onderwyser	Illustrasie en interpretasie van vraag en aanbod grafieke	2	30	6
TAAK 2	**LU 2: Volhoubare Groei en Ontwikkeling**						
Aktiwiteit 2.1	Groei en Ontwikkel-ing	AS 1 AS 2 AS 4	Onderwyser	Begripstoets	3	22	9
TAAK 3	**LU 4: Entrepreneurs Kennis, Vaardighede en Houdings**						
Aktiwiteit 3.1	SWOT analise	AS 1	Self/ Huiswerk	SWOT analise	4	20	12
Aktiwiteit 3.2	Kontant begroting	AS 2	Peer/ Onderwyser	Voorbereid-ing van 'n kontant begroting en berekenings	5	21	13
Leerders het 'n keuse tussen TAAK 4 and TAAK 5							
TAAK 4	**LU 3: Bestuurs-, Verbruikers en Finansiële Kennis en Vaardighede**						
Aktiwiteit 4.1	Algemene Grootboek	AS 3	Onderwyser	Rekening-kunde: toepassing van die beginsel van dubbel inskrywings	6	29	14
Aktiwiteit 4.2	Rekening-kundige vergelyking	AS 3	Onderwyser	Rekening-kundige vergelyking	6	12	16
TAAK 5	**LU 3: Bestuurs, Verbruiker en Finansiële Kennis en Vaardighede**						
Aktiwiteit 5.1	Joernale	AS 3	Onderwyser	Joernaal inskrywings	6	33	16
Aktiwiteit 5.2	Rekening-kundige vergelyking	AS 3	Onderwyser	Rekening-kundige vergelyking	6	8	20
TOTAAL PUNTE						**150**	

INLEIDING

Die onderwerp van hierdie GTA is Aardverwarming. Daar word van jou verwag om jou kennis en kritiese denke deurgaans toe te pas om probleme op te los en vir die verskillende scenarios alternatiewe voorstelle te maak.

Aardverwarming is in sy eenvoudigste vorm van beskrywing: die wêreldwye verhoging van temperature van die aarde se oppervlakte. Dit is meer as net die temperature van die oppervlakte wat styg. Intensiewe navorsing het bewys dat die oppervlakte van die atmosfeer sowel as die diep oseane verhit. Sommige oorsake van aardverwarming is: **verbranding van brandstof, koolsuurgasse wat deur motors, vliegtuie en geboue uitgelaat word en die toename in ontbossing, digbevolkte stede en waterverdamping in die atmosfeer.**

Adapted from <www.discovery.com>

TAAK 1

LU 4: Entrepreneurs Kennis en Vaardighede
AS 4: 'n Bemarkingsveldtog te ondersoek en bespreek die selfgekose reklame media.

LES 1

AKTIWITEIT 1.1 PORTUUR ASSESSERING — LU 4: AS 4 — TYD: 40 MINUTE — 16 PUNTE

Baie besighede het besef dat aardverwarming ernstig opgeneem behoort te word. Een van dié besighede is WOOLWORTHS.

Lees die onderstaande uittreksel en beantwoord dan die vrae:

Woolworths se Hoof Uitvoerende Beampte, Simon Susman was beïndruk met die Oscar bekroonde film van Al Gore: 'An Inconvenient Truth'. 'Baie van ons uitvoerende beamptes het hierdie film gesien en ons vra ons toesighouers om dit ook te sien,' het hy gesê. Susman aanvaar die behoefte om aardverwarming aan te spreek. Dit beteken dat Woolworths dinge anders moet doen. Hy benadruk dat aardverwarming 'n besigheid sowel as 'n morele saak is. Ons verbruikers, hoofsaaklik die hoër inkomstegroepe, wil hê dat ons die regte ding moet doen – om die omgewing te respekteer. Afgesien van groter voorraad voorsiening van 'n groot verskeidenheid organiese produkte, verminder Woolworths ook die vrylating van kweekhuisgasse deur hul yskaste met meer omgewingsvriendelike eenhede te vervang. Hulle is ook besig om ernstig te kyk na water- en kragbesparings en om verpakkings te verminder.

Adapted from: ***National Business Initiative*** (13 April 2007)

(a)

Woolworths het jou genader om 'n advertensie te ontwerp om hul reeks organiese produkte te bemark. (Vars vrugte en groente, eiers, vleis, melk, jogurt, kaas, wyn, sappe, sjokolade en soethout (liquorice).

Jou advertensie moet aandui, dat aardverwarming deur hierdie nuwe reeks organiese produkte, aangespreek word.
Doen portuurassessering deur van die ABBA-beginsel gebruik te maak.
Gebruik die rubriek in jou portuurgroep se antwoordboek. (10)

Jy sal op grond van jou vermoë geassesseer word, om:
- 'n advertensie met die korrekte boodskap te ontwerp
- 'n advertensie wat aandag trek, belangstelling wek, 'n begeerte om te besit en tot aksie lei, te ontwerp.

TAAK 1

AKTIWITEIT 1.1

(a) Advertensie vir WOOLWORTHS se organiese produktereeks:

KONTROLELYS VIR AKTIWITEIT 1.1

PORTUUR ASSESSERING

KRITERIA	**JA**	**NEE**	**Kommentaar**
Trek **Aandag**	2	0	
Wek **Belangstelling**	2	0	
Skep **Behoefte**	2	0	
Lei tot **Aksie**	2	0	
Dink jy die advertensie boodskap is korrek?	2	0	
TOTAAL:			**/10**

Assessor se naam: ________________________

(b) Nou dat jy 'n advertensie vir die Woolworths Organiese produktereeks ontwerp het, besluit op EEN soort reklame medium wat jy dink toepaslik sal wees. Verduidelik waarom jy hierdie keuse gemaak het.

____

____

____

____

____

____

____

____ (6)

[16]

LES 2

AKTIWITEIT 1.2 ONDERWYSER SE ASSESSERING TYD: 40 MINUTE
LU 1: AS 3, AS 4, AS 5 30 PUNTE

Woolworths het ook 'n verdere Suid Afrikaanse Eerste bereik, deur by die internasionale beweging van organiese katoen aan te sluit.
Die volgende tabel verteenwoordig die vraag en aanbod vir die 100% organiese Uniseks T-hemde wat deur Woolworths gedurende die somerseisoen verkoop word.

Prys	Hoeveelhede aangevra	Hoeveelhede voorsien
R150	5 000	1 000
R160	4 000	2 000
R170	3 000	3 000
R190	2 000	4 000
R200	1 000	5 000

Gebruik die tabel om:

(a) Die punte van vraag- en aanbodkurwes te plot.
Dui die ewewigspunt met 'n 'E' op die grafiek aan.
Merk elke kurwe duidelik.
Benoem jou grafiek.

____

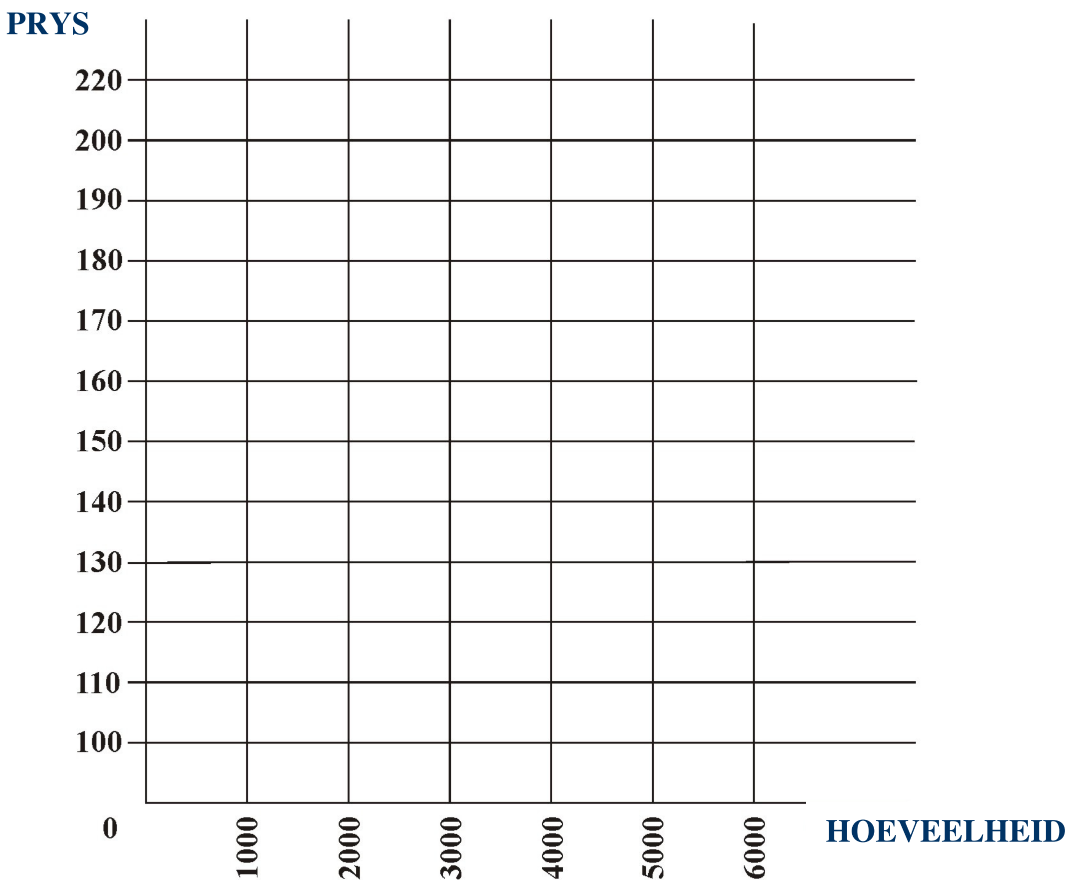

(9)

(b) Wat is die ewewigsprys volgens jou grafiek?

____

____ (2)

(c) Bereken die totale verkoopprys by die ewewigsprys.

____

____ (3)

(d) Verduidelik hoe die vraag na organiese 100% T-hemde die prys en aanbod van T-hemde sal beïnvloed.

____

____

____

____

____

____

____

____ (4)

(e) Hoeveel hemde sal teen R180 verkoop word?

____ (2)

(f) Hoeveel hemde sal teen ewewigsprys voorsien word?

____ (2)

(g) Die werknemers van die fabriek waar die T-hemde vervaardig word, het gestaak. Noem twee aspekte wat die ekonomie negatief kan beïnvloed.

____

____

____

____ (4)

(h) Stel twee maniere voor hoe die Regering die vervaardiging van organiese produkte kan ondersteun.

____

____

____

____ (4)

[30]

TAAK 2

LU 2: Volhoubare Groei en Ontwikkeling
AS 1: Bespreek hoe die nasionale begroting, streeks- en internasionale ooreenkomste gebruik kan word om volhoubare groei en ontwikkeling te bevorder.
AS 2: Ondersoek en debatteer die suksesse en tekortkominge van HOP.
AS 4: Bespreek produktiwiteit en die invloed daarvan op ekonomiese vooruitgang, groei en wêreldkompetisie.

LES 3

AKTIWITEIT 2.1 ONDERWYSER ASSESSERING **TYD: 40 MINUTE**
30 PUNTE

Lees die volgende artikel en beantwoord die vrae wat volg:

Ondersteuning van plaaslike organiese boerderye

Een van die hoogtepunte van Woolworths se Organiese Reise is dat ons ondersteuning van plaaslike organiese voedselmarkte, het aan die voorheen benadeelde Suid Afrikaanse boere die geleenthede geskep om aan die ekonomiese hoofstroom deel te neem.

Die suksesvolle "Ezemvelo Farmers' Association" (EFA) kan as model van Swart Ekonomiese Bemagtiging in Suid Afrika gebruik word. Die Organiese Reis het met die voorsiening van hoë kwaliteit organiese madumbis, patats en baba aartappeltjies die weg gebaan aan arm gemeenskappe van Kwa-Zulu Natal.

Hierdie tradisionele boere het spontaan ingewillig om betrokke te raak by die plant van organiese produkte – eenvoudig omdat hulle nie hul kinders se skoolboeke kon bekostig nie, nie eens te praat van insekdoders en kunsmis nie.

Met die samewerking van organiese- en landboukundiges, het meer as 200 boere, meestal vroue, 'n koöperasie gestig en hulle was die eerste Suid Afrikaanse selfversorgende boere wat erkenning vir hul organiese produkte ontvang het.

EFA word sterk aanbeveel. Hulle is trots op die kwaliteit voedsel wat hulle produseer en hulle volg organiese prosesse en standaarde baie streng na. Hulle sien 'n blink toekoms wat vir hulle voorlê. Om EFA se madumbis, patats en baba aartappeltjies te koop, is goed vir jou en beter vir die aarde, maar dit is ook 'n maklike, smaaklike manier vir jou om 'n groot-behoefte ontwikkeling in ons land te ondersteun.

<www.woolworths.co.za>

(a) Dink jy dat die Woolworths Organiese Reis 'n volhoubare projek is? Motiveer jou antwoord deur na TWEE redes in die artikel te verwys.

____

____

____

____

____ (5)

(b) Noem EEN geleentheid wat deur die Woolworths Organiese Reis voorsiening maak vir vorige benadeelde boere van Suid Afrika.

____

____ (1)

(c) Verduidelik wat Swart Ekonomiese Bemagtiging (SEB) beteken.

____

____

____

____ (6)

(d) Verwys na die artikel, en gee 'n rede waarom die verbruiker EFA produkte moet aankoop.

____

____

____ (1)

(e) Stel jou voor dat jy die Minister van Finansies is. Hoe sal jy te werk gaan om volhoubare groei en ontwikkeling in Suid Afrika te bevorder?

____

____

____

____ (4)

(f) Dink jy dat die HOP se beginsels om alle Suid Afrikaners se basiese behoeftes te bevredig, EFA sou ondersteun?

____ (1)

(g) Motiveer jou antwoord in (f).

____

____

____

____

____

____ (4)

[22]

TAAK 3

LU 4: Entrepreneurs Kennis, Vaardighede en Houdings
AS 1: Word deur SWOT analise gegenereer, moontlike besigheidsidees om die behoefte vir vervaardigde goedere en dienste aan te spreek.
AS 2: **Ontwikkel** 'n besigheidsplan (insluitend die begroting) vir 'n vervaardigings- diens- en toerismebesigheid, wat gebaseer is op die beste geleentheid wat van die besigheidsidees gegenereer is.

*Jou skool beplan 'n markdag om fondse vir die matriekafskeid in te samel. Die tema vir die markdag is **Aardverwarming**. Ouers word na die markdag uitgenooi omdat hulle groot belangstelling toon om in besigheidsidees wat werkbaar is, te investeer. Daar word van jou verwag om 'n produk te verkoop of 'n diens te lewer wat 'n bewustheid by mense oor aardverwarming sal skep.*
*Julle moet in **groepe van 3-4** werk. Tydens 'n "brainstorming" sessie het jou groep met die volgende idees vorendag gekom:*

1. **PLANT 'N BOOM, BESKERM 'N WOUD:** Jy kan 'n diens lewer om bome vir mense in jou omgewing in hulle tuin te plant. Dit is 'n groot stap vorentoe om aardverwarming te probeer beheer. Jy het besluit om 'n fooi te vra vir elke boom wat geplant word.

2. **'N ORGANIESE TOEBROODJIE STALLETJIE:** Om toebroodjies te maak, met die organiese produktereeks van Woolworths. Woolworths het ingestem om die produkte wat jy nodig het aan jou teen kosprys te verkoop.

Nadat julle oor die bogenoemde idees gedagtes gewissel het, moet jy van een van hierdie idees 'n SWOT-analise doen. Sien Aktiwiteit 3.1 op die volgende bladsy.

LES 4

AKTIWITEIT 3.1 SELF ASSESSERING TYD: 40 MINUTE
LO 4: AS 1 20 PUNTE

3.1.1 Voltooi 'n SWOT-analise vir jou besigheidsidee. Jy moet twee feite onder elke opskrif noem. (16)

INTERNE FAKTORE

Sterkpunte ⟺	**Swakpunte**

EKSTERNE FAKTORE

Geleenthede ⟺	**Bedreigings**

Swakpunte verander na ⟹	**Sterkpunte**

Bedreigings verander na ⟹	**Geleenthede**

3.1.2 Dui aan hoe jy vir die toekoms EEN bedreiging na 'n geleentheid sal verander en, EEN swakpunt na 'n sterkpunt verander. Jy word van die formaat voorsien om 3.2A en 3.2B te voltooi. Jou onderwyser sal die memorandum aan jou gee om jou werk te assesseer. (4)

[20]

LES 5

AKTIWITEIT 3.2A PORTUUR/ ONDERWYSER ASSESSERING TYD: 40 MINUTE
LU 4: AS 2 21 PUNTE

Veronderstel jou besigheid vir die markdag is die **ORGANIESE TOEBROODJIE STALLETJIE.** Mev. Alison Gore, is 'n belegger en sy stel belang in jou besigheid. Sy vra om na jou begroting te kyk wat jy voorberei het. Die kontantbegroting hieronder, is aan haar voorgelê. Nadat sy die bedgroting bestudeer het, het sy 'n lys met veranderinge aan jou gestuur wat sy in die volgende maand in die begroting wil sien. Sy het ook versoek dat jy 'n nuwe begroting moet opstel om vas te stel hoe die volgende verwagte veranderinge die besigheid se bank saldo aan die einde van maand 2 sal beïnvloed:

- 'n 20% verhoging in kontantverkope
- 'n 5% vermindering op krediteure betalings
- Verpakkingskoste te verhoog met R147
- Nog twee werkers sal benodig word. Elke werker sal R125 per dag betaal word en daar sal van hulle verwag word om slegs naweke te werk. (Saterdae en Sondae)
- Alle ander inkomstes en betalings bly onveranderd.

GLOBAL ORGANIESE TOEBROODJIE STALLETJIE

	Maand 1	**Maand 2**
Kontantverkope	R 4 736	
Huur inkomste	435	
Totale Ontvangste	**R 5 171**	
Lone	350	
Advertensies	120	
Telefoon	96	
Verpakkings	105	
Betalings aan krediteure	R2 577	
Totale Betalings	**(R3 248)**	
SURPLUS/ TEKORT	**R1 923**	
Bank beginsaldo	250	
Bank sluitingsaldo	**R 2 173**	

Jou onderwyser sal die memorandum voorsien om hierdie aktiwiteit na te sien. Jou onderwyser sal ook jou begroting met een van jou klasmaats uitruil. Jy sal dus nie weet wie merk jou begroting nie. Gebruik die memorandum om jou klasmaat se begroting te merk. Skryf dan die totale punt in die spasie wat daarvoor voorsien is.

(17)

AKTIWITEIT 3.2B ONDERWYSER ASSESSERING

Dink jy die **Organiese Toebroodjies Stalletjie** het 'n goeie kontantvloei? Vergelyk die begrotings vir die twee maand en verduidelik jou antwoord.

____

____

____

____

____

____ (4)

[21]

KIES TUSSEN TAAK 4 EN TAAK 5

TAAK 4

LU 3: Bestuurs, Verbruikers en Finansiële Kennis en Vaardighede
AS 3: Doen kontant- en kredietransaksies in die boeke van diens- en handelsondernemings.

LES 6

AKTIWITEIT 4.1 ONDERWYSER ASSESSERING TYD: 30 MINUTE
LU 3: AS 3 29 PUNTE

INLIGTING

1. Die winsopslag is soos volg:
   a. **Kontantverkope 25%**
   b. **Kredietverkope 40%**

2. Die joernale vir April is soos volg opgesom:

KONTANTONTVANGSTEJOERNAAL

Bank	Verkope	Koste van verkope	Debiteure kontrole	Diverse rekeninge
R68 055	R33 200	?	R19 405	R15 450

KONTANTBETALINGSJOERNAAL

Bank	Lone	Handels-voorraad	Krediteure kontrole	Diverse rekeninge
R102 420	R19 800	R25 620	R20 000	R37 000

DEBITEUREJOERNAAL

Verkope	Koste van verkope
R?	R69 430

KREDITEUREJOERNAAL

Krediteure	Handels-voorraad	Skryfbehoeftes	Diverse rekeninge
R66 767	R57 300	R2 126	R7 341

OPDRAG:

Gebruik die inligting wat voorsien is, om die joernale na die algemene grootboek oor te boek.

a) Handelsvoorraad
b) Krediteurekontrole
c) Verkope

Algemene Grootboek van Global Toebroodjie Stalletjie

Balansstaatrekeninge Afdeling

HANDELSVOORRAAD B2											
2008 April	**1**	**Saldo**	**a/b**	**75 000**							
								Saldo	**o/d**		
				157 920						**157 920**	
2008 Mei	**1**	**Saldo**	**a/b**								

(14)

KREDITEUREKONTROLE B4											
						2008 April	**1**	**Saldo**	**a/b**	**44 440**	
						2008 Mei	**1**	**Saldo**	**a/b**		

(7)

Nominalerekeninge Afdeling

VERKOPE											
						2008 April	**1**	**Totaal**	**a/b**	**26 908**	

(8)

[29]

AKTIWITEIT 4.2 ONDERWYSER ASSESSERING TYD: 10 MINUTE
LU3: AS 3 12 PUNTE

Gebruik die hulpjoernale in Aktiwiteit 4.1 om die volgende tabel te voltooi.

Nr.	HULP-JOERNAAL	BATES	EKWITEIT	LASTE	REKENING DEBITEER	REKENING KREDITEER
1	KOJ	-R19 405 +R19 405				
2				- R20 000		Bank
3	DJ		-R69 430		Koste van verkope	
4			-R2 126		Skryfbehoeftes	
5	KOJ				Bank	Verkope

[12]

OF

TAAK 5

LU 3: Bestuurs, Verbruiker en Finansiële Kennis en Vaardighede
AS 3: Voltooi kontant- en kredriettransaksies in die boeke van diens- en handelsondernemings.

LES 6

AKTIWITEIT 5.1 ONDERWYSER ASSESSERING TYD: 35 MINUTE
LU 3: AS 3 33 PUNTE

Teken die volgende transaksies vir Global Toebroodjie Stalletjie vir April 2008 aan:

Kontantontvangstejoernaal
Kontantbetalingsjoernaal
Debiteurejoernaal
Krediteurejoernaal

Moenie die joernale afsluit nie. **[33]**
INLIGTING:

Die winsopslag is soos volg:

(a) **Kontantverkope 25%**
(b) **Kredietverkope 30%**

APRIL 2008

1	Ontvang kapitaal van R100 000 van die eienaar, Mev. Sand en reik kwitansie 001 uit.
	Betaal Munisipaliteit vir handelslisensie , R230, tjek 001.
2	Kontantverkope volgens kasregisterrol, R830.
3	Koop skryfbehoeftes op krediet van Waltons, R200. Faktuur hernommer 101.
7	Stel 2 werkers aan, elk ontvang 'n weeklikse loon van R250. Betaal lone per tjek.
9	Verkoop goedere op krediet aan BBB Spyseniers, R1 560, reik faktuur A1 uit.
10	Verkoop goedere vir kontant, wat R700 gekos het.
11	Koop 'n drukker op krediet van Equi Winkels, R1 200.
12	Koop gedrukte skryfbehoeftes vir R450 en skoonmaakmateriaal vir R200 van Multishop, betaal per tjek 003.
14	Betaal weeklikse lone per kontant tjek.
17	Die eienaar trek 'n tjek vir 'n geskenk aan haar man, R300.
20	Kontantverkope volgens kasregisterrol, R1 660.
	Reik oorsprooklike faktuur A2 aan AAA Event vir R780.
	Die eienaar verhoog sy kapitaalbydrae tot R150 000.
21	Ontvang 'n betaling van BBB Spyseniers vir die helfte van hul saldo wat tot op datum verskuldig is.
25	Vereffen ons rekening aan Waltons ten volle.

Kontantontvangstejoernaal van ____

Dok no.	Dag	Besonderhede	Fol	Ontleding van ontvangste	Bank	Verkope	Koste van verkope	Debiteure-kontrole	Diverse rekeninge		
									Bedrag	Fol.	Besonderhede

(11)

Kontantbetalingsjoernaal van____

Dok no.	Dag	Naam van begunstigde	Fol	Bank	Lone	Skryfbehoef-tes	Krediteure-kontrole	Diverse rekeninge		
								Bedrag	Fol.	Besonderhede

(14)

Debiteurejoernaal van ____

Dok no	Dag	Debiteur	Fol.	Verkope		Koste van verkope	

(4)

Krediteurejoernaal van ____

Dok no.	Dag	Krediteure	Fol.	Krediteure-kontrole	Toerusting	Diverse rekeninge		
						Bedrag	Fol.	Besonderhede

(4)

AKTIWITEIT 5.2 ONDERWYSER ASSESSERING TYD: 5 MINUTE

LU 3: AS 3 8 PUNTE

Voltooi die tabel hieronder vir transaksies op 9 en 14 April. **[8]**

Datum	Joernaal	Rekening Debiteer	Rekening Krediteer
9 April			
14 April			

Totaal: 150 Punte

WOORDELYS

ABBA-Beginsel	Evaluering van gedrukte media. A – Trek **Aandag** B – Wek **Belangstelling** B – Skep **Begeerte** A – Lei tot **Aksie**
Swart Ekonomiese Bemagtiging	Program deur die Suid Afrikaanse regering geloods om ongelykhede van Apartheid aan te spreek en aan voorheen benadeelde groepe ekonomiese geleenthede te gee, wat in die vorige bedeling nie moontlik was nie.
Begroting	Die verwagte toekomstige uitgawes en inkomste.
Vraag	Die aantal goedere aangekoop teen 'n gegewe prys, tyd, en plek. Dit impliseer die gewilligheid en die vermoë om die prys te betaal.
Dividende	Deel van winste wat aan aandeelhouers betaal word.
Entrepreneur	'n Individu wat bereid is om risiko's te neem en sy/haar eie besigheid begin.
Ewewigspunt	Ook verwys na Markpunt. Dit is die prys wanneer vraag en aanbod gelyk (dieselfde) is.
Wisselkoers	Die waarde wat uitgedruk word van een geldeenheid teenoor 'n ander geldeenheid.
Aardverwarming	'n Wêreldwye verhoging van temperature op die aardoppervlakte.
NEPAD	New Partnership for Africa's Development
Organies	Verwys na die plant van voedselsoorte sonder die gebruik van sintetiese kunsmis, insekdoders of hormone.
Produktiwiteit	Die vermoë om goedere en dienste te produseer sodat behoeftes en begeertes bevredig kan word.
Staking	'n Besluit deur werknemers wat weier om te werk sodat werkgewers kan instem om enige dispute en griewe by te lê.
Aanbod	Die hoeveelheid goedere wat verkoop word teen 'n gegewe prys, tyd en plek.
Surplus	Inkomste oorskry uitgawes
SWOT-analise	Word gebruik om die sukses van 'n besigheidsidee te toets.